

Цюпак І.М. Тьюторство: сутність і особливості реалізації в дошкільній освіті // Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі трансформаційних процесів : колективна монографія / За заг.ред. Л.Є.Петухової. – Херсон: Видавництво ХНТУ, 2018. – С. 180-194.

Херсонський державний університет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

**Формування професійної компетентності
кадрового потенціалу дошкільної та
початкової освіти у системі
трансформаційних процесів**

Колективна монографія

Херсон - 2018

Цюпак Ірина

кандидат педагогічних наук

ТЬЮТОРСТВО: СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Анотація. У статті здійснено спробу дати визначення тьюторству в сучасному просторі дошкільної освіти, описати суть зазначеної педагогічної діяльності із врахуванням можливих видів тьюторського супроводу дітей дошкільного віку. З'ясовано, що тьюторський супровід, як модель передбачає персональний характер освітньої діяльності з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей, дбайливе ставлення до їх інтересів і потреб.

Ключові слова: тьютор, супровід, феноменологічна модель освіти, дошкільна освіта, дошкільний вік.

У сучасному суспільстві зростає інтерес до ідей індивідуалізації й відкритості освіти. Як зазначено у законі України «Про освіту» (2017 р.) - метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей. З урахуванням явища збільшення масиву знань якими має оволодіти дитина дошкільного віку, виникає необхідність спрямувати дитину на бажання самостійно розширювати свій кругозір, користуючись різноманітними засобами отримання інформації. Саме тьютор може створити такі ситуації, щоб надати можливість дитині пізнавати, пробуджувати в серцях дітей жагу та інтерес до знань та навичок застосування їх на практиці, вчити бути небайдужими до змін. Емоційний комфорт, співробітництво, творчість супроводжують увесь процес тьюторства.

Тьюторство стає одним з ресурсів модернізації й трансформації сучасної освіти, у тому числі й дошкільної. Тьюторство особливо актуально на сучасному етапі розвитку суспільства, тому що вміння самостійно навчатися та

пізнавати світ стає повсюдною нормою, яка розглядається як процес, який не виникає стихійно й вимагає спеціального педагогічного забезпечення (А.К.Громцева, Г.М.Каджаспирова, Б.Ф.Райський).

Тьютор (від англ. tutor – викладач-консультант, радник) – в освіті (особливо в Оксфорді й Кембриджі) – це університетський викладач, людина відповідальна за навчання й контроль над декількома студентами. Термін «тьютор» також в контексті можна перекласти, як репетитор, радник, тренер, консультант, вихователь, просвітитель, інструктор, наставник, вчитель, викладач, доглядач, опікун [10]. Тьютор – це викладач-консультант, який контролює освітній процес у дистанційній формі й виконує одночасно функції викладача, консультанта й організатора (менеджера) цього процесу [8]. Таким чином, тьютор – це наставник, що допомагає дитині в організації освітньої діяльності, пізнанні світу.

Тьюторський супровід – це особливий тип педагогічної й особистісної підтримки, яка полягає в організації роботи на матеріалі реального життя вихованця (навчальної, трудової, виховної тощо). З появою поруч із дитиною людини, яка забезпечує постійну цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на індивідуальні особливості дитини, ситуація розвитку особистості кожної дитини покращиться. На дітей дошкільного віку особливий вплив провадять люди, що вміють розташувати до себе прямою, щирістю, щиросердністю, готовністю розділити радощі й прикрощі іншої людини, зігріти дитину увагою й пещенням, відповісти на запитання й просто вислухати.

Новий час вимагає нових підходів і моделей, що обслуговують нові потреби сучасної людини. Саме «тьюторство», хоча історія його виникнення відноситься до середньовіччя, як ніколи затребувана саме сьогодні. Це пов'язано з безперервним розвитком особистості, з пошуком нових освітніх моделей, нових освітніх центрів, і, в кінцевому підсумку, з потребою в самореалізації й становленні особистості. Сучасний світ характеризується зростанням індивідуальної самосвідомості й для особистості актуальним стає

пошук свого шляху в суспільстві, набуття права на індивідуальну траєкторію розвитку.

Практика показує, що якою б самостійністю не володіла людина, виникають ситуації, в яких особистість потребує супроводу з боку певного спеціаліста (тьютора): супровід вибору діяльності, супровід шляхів пізнання, супровід прийняття рішення, вибору мети, супровід у важких життєвих ситуаціях тощо.

Проблема тьюторства розглядається в науково-дослідних добутках у таких напрямках: особливості діяльності тьютора в системі дистанційного навчання (О. Андрєєв, Л. Бендова, О. Ішков, Т. Койчева, Е. Комраков, В. Кухаренко, В. Овсянніков, О. Попович, А. Теслинов, Г. Чернявська, С. Щенников, С.Федотова); реалізація тьюторства в рамках профільного навчання (В. Єрошин, Н. Нємова, Т. Афанасьєва, Т. Пуденко, Т. Родєнкова та інші); реалізація тьюторської діяльності в умовах школи (А. Адамський, Є. Волошина, С. Дерєндяєв, Л. Долгова, Т. Ковалева, Є. Ковриго, В. Конєв, С. Мануйлова, Н. Михайлова, О. Плахотник, А. Решєтнікова, Н. Рибалкіна, М. Черемних, П. Щєдровицький).

Багато педагогів аналізують інноваційні практики в освіті й виходять на новий рівень осмислення власних ідей, пошуку засобів передачі власного досвіду. До таких інноваційних практик можна віднести й тьюторський супровід. Інтерес до тьюторства полягає в тому, що виникає потреба до створення та розроблення індивідуальних освітніх програм і планів для дітей, а позиція «тьютор» ще не з'явилася в переліку педагогічних професій, проте все частіше виникає замовлення на введення технологій тьюторського супроводу в закладах освіти. У цій ситуації ми сподіваємося, що наше дослідження, присвячене тьюторству, допоможе дати відповіді на широке коло питань, що виникають з приводу цього явища.

Світ не стоїть на місці постійно відбувається безліч змін, які є не тільки у свідомості, принципах і звичаях людей, кардинально змінюється система освіти: перехід від пріоритетного виконання навчальних планів до інтересів

розвитку конкретної особистості. У зв'язку з цим педагогічна діяльність викладача в педагогічній практиці стає більш багатогранною, набуває нового значення [12].

Тьюторство по праву займає міцне положення в освітніх організаціях, особливо в світлі інклюзивної (інтегративної) освіти, де роль тьюторства, як супровід й наставництво в соціально-освітньому середовищі дітей не просто велика, а й необхідна. Тьютор – педагог, який діє за принципом індивідуалізації й супроводжує побудову вихованцям своєї індивідуальної освітньої програми; педагог-наставник, здатний забезпечити соціально-педагогічний супровід дітей при виборі та проходженні ними індивідуальних освітніх траєкторій; той, хто супроводжує процес освоєння нової діяльності [15, с. 51].

Якщо говорити про роль тьюторства в освітніх закладах, можна стверджувати, що це є дійсно важливим явищем, адже допомога й підтримка дітей в соціально-освітньому просторі часто необхідна не тільки дітям з особливими освітніми потребами, але і тим дітям, у яких є проблеми в засвоєнні навчальної програми, соціально-психологічні проблеми (педагогічна занедбаність, дезадаптація тощо), а також «обдарованим» дітям.

На сьогоднішній день у дослідженнях науковців (Ткачук А.О., Попович О.В., Койчева Т.І., Гадецька З.М., Шаран Р.В., Костельна Л.І., Шуневич Б.І., Іващенко М.В., Плахотнік О.В., Колос К.Р.) феномен «тьютор» зустрічається у поєднанні з феноменом «дистанційної освіти» або направлено на роботу зі студентами. Проте на жаль, в українських закладах вищої освіти сьогодні немає окремої спеціальності для підготовки тьюторів. Однак в найближчому майбутньому дана спеціальність повинна з'явитися в навчальних програмах закладів вищої освіти. А поки, для того щоб стати тьютором, необхідно отримати вищу педагогічну освіту, пройти курси тьюторів, студіювати профільну літературу й додатково зайнятися самоосвітою [14].

Необхідно повернутися до того, що тьютор – це свого роду наставник, він постійно аналізує потреби й здібності свого підопічного, відстежує його інтереси, координує освоєння необхідних навичок й сприяє його становленню

як цілісної, самодостатньої й гармонійної особистості, а це значить, що і в дошкільних закладах освіти тьютор може і повинен допомогти дітям адаптуватися до тих умов, в які вона потрапляє, при цьому успішно розвиватися відповідно до програми, але маючи можливість індивідуальної діяльності.

Як зазначає Баєва А.П., тьюторство передбачає, що весь освітній процес можна індивідуалізувати відповідно до особливостей дитини, її потреб і можливостей [1].

В дошкільних закладах освіти використовується та чи інша програма, яка передбачає, що в освітньому процесі дитина так чи інакше повинна засвоїти весь матеріал, особливо це проявляється в старших групах, де найчастіше стоїть мета: підготувати дитину до школи, за принципом наступності в освітніх установах. Але і в закладах дошкільної освіти є діти з проблемами в процесі розвитку: один малюк непосидючий, інший неухажливий, а третій гіперактивний тощо. І коли більшість малюків з групи засвоїли матеріал на достатньому рівні, декілька дітей залишаються на низькому, тобто в цілому не засвоїли той матеріал, що унормований в програмі. А якщо дитина навпаки має можливість розвиватися швидше за своїх однолітків, якщо мова йде про «обдарованості», виникає необхідність зробити так, щоб освітній процес захоплював усіх дітей з їх індивідуальними особливостями, можливостями, ось тут і необхідно звернутися до тьюторства.

Баєва А.П. також підкреслює, що тьютор зможе не тільки створити індивідуальну програму для засвоєння дитиною матеріалу або норм і правил поведінки в соціумі. Він організує освітній процес так, що з огляду на особливості дитини, буде можливе засвоєння програми відповідно до вимог. Тьюторство в закладі дошкільної освіти дозволить не тільки до допомоги дітям в засвоєнні програми, але й дасть можливість розвивати дитину відповідно до її можливостей, не порушуючи процес розвитку інших дітей. Особливість тьюторських технологій полягає ще й у тому, що вони дозволяють тьютору посилити індивідуальний ресурс вихованця зовнішніми (соціальними)

ресурсами, тобто тьютор стає своєрідним "посередником" між дитиною і можливостями «світу», «соціуму» [1].

Потреба у тьюторі в закладі дошкільної освіти виникає без сумніву, саме в дитячому садку можна скласти індивідуальну освітню програму, сформувати пізнавальну активність, навчити дитину вчитися, що збільшує ймовірність того, що в школі цій дитині буде простіше влитися в освітній процес. Тьютор не тільки допоможе дитині, він зробить освітній процес орієнтованим на особистість дитини, її можливості.

Важливо розуміти, що тьютор – це не нянька, яка весь час перебуває з дитиною, вирішує за неї проблеми й повністю контролює кожен її крок, а фахівець, завдання якого допомогти дитині відповідно до її особливостей і можливостей вирішувати проблеми (в розвитку, соціалізації) в індивідуальному порядку. Це говорить про те, що тьютор може супроводжувати не одну дитину, а декількох, тобто групу дітей з закладу дошкільної освіти або безпосередньо в групі, складаючи індивідуальну програму для кожного малюка.

Тьютор працює з батьками й педагогами для вирішення тих чи інших освітніх завдань, виступаючи в ролі консультанта щодо конкретної дитини. Завдання, які реалізуються тьютором, різноманітні, Баєва А.П. виділяє такі:

- супровід дитини в її життєвому середовищі, допомога в організації середовища розвиваючого характеру;
- підготовка умов для освіти особливої дитини в конкретній системі закладу освіти;
- заняття з дитиною з подолання дефіцитів розвитку й формування нових компетенцій;
- партнерство з сім'єю в питаннях розвитку й освіти дитини, рекомендації в підборі розвиваючих, корекційних і освітніх програм;
- правова та освітня підтримка сім'ї в реалізації прав дитини в усіх соціальних інститутах [1].

Таким чином, можна стверджувати, що тьютор – фахівець, який потрібен у закладі дошкільної освіти, як рушійна сила для розвитку та підтримки дітей з

урахуванням індивідуальних особливостей та можливостей кожної особистості. Незважаючи на високий рівень професійної підготовки вихователя, обсяг роботи у закладі дошкільної освіти з реалізації вимог Базового компонента дошкільної освіти, просто не залишає достатньо часу, який необхідний, щоб допомогти дитині з особливими потребами, обдарованістю, чи з інших індивідуальних питань вихованців. При цьому компетентність тьютора може вирішити їх за більш короткий проміжок часу, так як він працює цілеспрямовано з однією дитиною або невеликою групою дітей.

Одна з найбільш помітних ліній реформування сучасної освіти пов'язана з появою нових освітніх професій. Заклади освіти, що претендує на місце в інноваційному русі, запрошують у свій штат соціальних педагогів, психологів, гувернерів. Далеко не останнє місце серед запитів батьків в цьому списку займають тьютори.

Супровід в широкому загальноживаному контексті трактується як «певна дія» [13]. Супроводжувати - означає вести супровід, йти разом, бути поруч і допомагати. Отже, під педагогічним супроводом розуміється така освітня взаємодія, в ході якої дитина робить дію, а педагог створює умови для ефективного здійснення цієї дії. Зазвичай при такій взаємодії дошкільник діє за задалегідь відомим правилом, нормою, а педагогічний супровід полягає в коригуванні цих норм по відношенню до дитини.

Тьюторський супровід має істотну відмінну ознаку. У ситуації тьюторського супроводу тьюторант самостійно розробляє прийнятні для себе способи, які потім обговорює з тьютором. Таким чином, щоб такий супровід здійснився, дитина повинна перш за все сама зробити певну «освітню спробу», результати якої і стануть потім предметом спільного аналізу з тьютором.

Це питання є традиційним для педагогів, які формують своє уявлення про тьюторський супровід.

Вихователь, як відомо, в педагогічному процесі є водночас носієм певного знання і зразком дії, пропонованої дитині. Отже, підтримати ці дії в реальній ситуації, посилити їх результат може така діяльність дитини, що

направлена до вихователя. Стають зрозумілими, з цих міркувань, наприклад, вимоги до дисципліни й правила поведження у груповій кімнаті або заохочення вихователем змістовних предметних питань. Це приклади «легкого», тобто як би природного звернення дитини за знанням або зразком дії до вихователя.

Вихователь у першу чергу орієнтується у своїй діяльності на:

- зміст освітньої програми й способи дії, які необхідні для його засвоєння;
- концентрацію дошкільника на дії і слові вихователя;
- співвідношення дій дошкільника зі зразком, що пропонує вихователь;
- орієнтування змісту спілкування з дитиною тим, що необхідно в передачі зразків від вихователя до дитини;
- слухняність і старанність дитини.

Позиція тьютора має принципово інші підстави до дії, і перелік орієнтирів зовсім інший:

- освітній досвід дитини - можливість спроб і виправлення помилок, визнання їх цінності;
- ініціатива в залученні своїх знань і умінь у додаткових, які не є передбаченими Базовим компонентом дошкільної освіти;
- будь-яка, за своїм змістом активна дія дитини є джерелом нових напрямків у її освітньому русі;
- ситуація спілкування і встановлення особистого контакту з дитиною;
- воля і вибір дитини, її свідомість по відношенню до власних дій;
- комунікація і позиційне самовизначення учасників реальної ситуації діяльності [3, с. 67].

Завдання сучасного вихователя - постачати дітям необхідний освітній матеріал, підтримувати їх інтереси, допомагати, втілювати в життя задумане. Але які б не були прийоми надання інформації, їх технологічність обмежена тим, як сформульований запит (або замовлення) дошкільника на засвоєння тих чи інших знань. На наш погляд, в методиках дошкільної освіти, як вони представлені вихователю, не ставиться відкрито проблема запиту дитини на знання, і, отже, вона не стає для вихователя центром докладання зусиль і

пошуку способів дій. Прикладом є «монологічний метод» надання інформації дошкільникам на занятті: в групі часто виникають ситуації, коли вихователь говорить або зовсім «в нікуди» або користується для залучення уваги дітей своєю владою, залишаючи поза увагою діалог та опору на життєвий досвід і знання дітей.

Тьютор же повинен спеціально організувати ситуації, де можливо було б проявити або сформувані «замовлення» дитини дошкільного віку на знання, як результат виникне пізнавальний інтерес до отримання інформації-знань.

Тим самим він перевизначає дидактичні підходи вихователя, звертаючись до ситуації пізнавальної діяльності конкретної дитини. Різність позицій видно на прикладі відмови від участі дитини в освітній діяльності. З позиції вихователя поведінку дитини найчастіше розглядають як бездіяльність, впертість, відволікання і невиконання зобов'язань. Тоді як з позиції тьютора не можна припинити цю бездіяльність владним чином, а необхідно знаходити в освітньому просторі місце, де можна буде проявити причини відмови, задовольнити ситуативну потребу дошкільника, ініціювати її нові освітні кроки. Таким місцем може стати як індивідуальна консультація, так і колективна освітня подія тощо.

У цьому й полягає завдання тьютора, для вирішення яких необхідно розробити тьюторські технології. Тьюторська діяльність може здійснюватися в різних масштабах, тому необхідно відразу ж розрізнити позицію і професію тьютора.

В освітніх установах після затвердження професійних кваліфікаційних груп посад працівників освіти, в числі яких не закріплено посаду «тьютора», існують реальні можливості для введення в заклад дошкільної освіти окремої педагогічної професійної посади – тьютора, як організатора й реалізатора індивідуальної освітньої програми для дошкільників.

Але мова також може йти і про здійснення цілей і завдань тьюторського супроводу вже існуючими вихователями, психологами. В цьому випадку правильніше буде говорити не про нову професію тьютора, а про тьюторську

компетентність, якою повинен володіти вихователь і психолог сучасного закладу дошкільної освіти.

Проте, при реалізації тьюторської діяльності й в одному, й в іншому випадках важливим є саме відмінність тьюторської позиції від всіх інших перерахованих вище нами:

- вихователь - створює організаційно-педагогічні умови для засвоєння дошкільниками освітньої програми;

- психолог - здійснює психодіагностичну, профілактичну, корекційну роботу.

На відміну від цього, тьютор - здійснює супровід кожного дошкільника в процесі формування індивідуальної освітньої програми.

Таким чином, виникає виконання педагогом певним чином тьюторських функцій: з одного боку, здійснення допомоги дитині в усвідомленому виборі, а, з іншого, - обговорюються проблеми і труднощі процесу самоосвіти, що виникають у дошкільників, створюються умови для реальної індивідуалізації пізнавального процесу. Саме завдяки здійсненню тьюторських функцій стає можливим моніторинг динаміки процесу становлення усвідомленості вибору в кожного дошкільника, а не просто фіксація його хаотичного руху в зовнішньому різноманітті форм діяльності.

Тьюторський супровід дошкільника в найзагальнішому вигляді на будь-якій віковій ступені являє собою послідовність взаємопов'язаних між собою етапів [11, с. 30]: діагностично-мотиваційний; проектувальний; реалізаційний; аналітичний. Кожен з цих етапів має свою специфіку, яка відбивається як у змісті діяльності тьюторанта, так і у відповідних способах роботи тьютора. Але продуктом їхньої спільної дії на кожному з етапів є заповнення певної спеціально структурованої папки - портфолію. Портфолію застосовується на всіх щаблях тьюторського супроводу.

Доцільно використовувати кілька типів портфолію. Портфолію, що веде дитина протягом декількох років, накопичуючи матеріал, структуруючи і видозмінюючи його. Така папка допомагає дитині самостійно відстежувати

етапи своєї освітньої траєкторії і є для неї ефективним інструментом самооцінки. Тьютор, допомагаючи дошкільнику організувати роботу зі збору та аналізу матеріалів портфоліо, одночасно веде і власний педагогічний портфоліо, де записує свої роздуми про тьюторанта, фіксує використані на кожному з етапів педагогічні технології та їх ефективність.

Основними формами тьюторського супроводу можуть бути індивідуальні й групові консультації. При виборі конкретної форми необхідно дотримуватися вимог гнучкості й варіативності стосовно дитини. Розглянемо ці форми докладніше.

Індивідуальна консультація (бесіда). Це обговорення важливих питань, пов'язаних з особистим розвитком і освітою кожної дитини. Мета такої бесіди – активізація кожної дитини з урахуванням саме її здібностей, особливостей характеру, навичок спілкування тощо на подальшу роботу з формування й реалізації своєї освітньої програми. Для кожної бесіди підбираються індивідуалізовані запитання, встановлюються діалогічні й емоційно комфортні відносини. Результатом повинен стати не тільки освітній ефект, але й емоційний ефект, що дозволяє здійснювати надалі більш глибокий аналіз освітньої ситуації кожної дитини.

Групова консультація. Організовується для дітей зі схожими проблемами або освітніми інтересами. У ході такої консультації тьютор здійснює кілька видів робіт: мотиваційну, комунікативну й рефлексивну. Мотиваційна робота полягає у визначенні рівня мотивації дітей на розвиток свого пізнавального інтересу, у співвіднесенні різних очікувань дітей, їхніх пріоритетів і цілей у побудові індивідуальних освітніх програм. Комунікативна робота тьютора спрямована на забезпечення зворотного зв'язку в групі та її результативності, уміння вести діалог, організацію продуктивного спілкування тьютора й групи й учасників групи між собою. Рефлексивна діяльність тьютора спрямована на забезпечення розуміння в групі, пошук конструктивного рішення проблеми, аналіз і розуміння кожною дитиною себе й власних дій, дій групи.

Навчальне тьюторське заняття. Це заняття із застосуванням методів інтерактивного й корекційного навчання, спрямоване на отримання досвіду використання модельних ситуацій у побудові індивідуальних освітніх програм. Мета – розвиток здібностей дитини, активізація пізнавальної діяльності, застосування теоретичних знань на практиці, впровадження активних методів навчання: ділові й рольові ігри, групові дискусії, тренінги, «мозковий штурм» тощо.

Вибір форм, методів і технологій тьюторської роботи є індивідуальним вибором тьютора й визначається віковими й особистісними особливостями дітей.

Чимало педагогів аналізують інноваційні практики в освіті й виходять на новий рівень осмислення власних ідей, пошуку засобів передачі власного досвіду. Інша причина інтересу до тьюторства полягає в тому, що сьогодні виникає ідея використання індивідуальних освітніх програм, через що все частіше виникає необхідність введення технологій тьюторського супроводу в установах масової освіти.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки в розділі «Удосконалення структури системи освіти» передбачено «урізноманітнення моделей організації освіти», стосовно модернізації процесу виховання, розвитку й соціалізації дітей у документі визначено: забезпечення відповідності змісту й якості виховання актуальним проблемам та перспективам розвитку особистості; розроблення інваріантних моделей змісту виховання в закладах освіти з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання [9, с. 18-20]. Отже, виникає необхідність створення сучасної моделі освіти для дітей дошкільного віку, яка реалізує зазначене вище. Такою сучасною моделлю ми вбачаємо тьюторський супровід.

Потреба у тьюторі в закладі дошкільної освіти виникає, як рушій реалізації положень закону України «Про дошкільну освіту», саме тьютор зможе скласти індивідуальну освітню програму, сформувати пізнавальну активність, навчити дитину вчитися, «відповідно до її задатків, нахилів,

здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб» [4], це збільшує ймовірність того, що в школі цій дитині буде простіше влитися в освітній процес. Тьютор не тільки допоможе дитині, він зробить освітній процес орієнтованим на особистість дитини, її можливості, індивідуалізує його.

Зважаючи на те, що тьюторський супровід є специфічним видом педагогічної діяльності який передбачає певну модель, нами здійснено спробу дати визначення поняття відповідно до дефініції «моделі освіти». За основу було взято найбільш широке визначення «моделі освіти – це сформовані засобами знакових систем мисленнєві аналоги (логічні) конструкти, що схематично відображають освітню практику в цілому або її окремі фрагменти [17, с. 75].

Аналізуючи сучасні моделі освіти [7, с. 22] та спираючись на визначення поняття «тьютор – це наставник, що допомагає дитині в організації освітньої діяльності, пізнанні світу» [16, с. 343], тьюторство нами було віднесено до «феноменологічної моделі освіти» (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та ін.). Ця модель передбачає персональний характер навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей, дбайливе й шанобливе ставлення до їхніх інтересів і потреб.

Його представники відкидають погляд на заклад освіти як на «освітній конвеєр». Освіту вони розглядають як гуманістичну в тому сенсі, щоб вона найбільш повно й адекватно відповідала справжній природі людини, допомогла їй знайти те, що в ній уже закладено природою, а не «відливати» в певну форму, вигадану кимось заздалегідь, апріорі [7, с. 23]. Прихильники цього напряму відстоюють право індивіда на автономію розвитку й освіти.

Як зазначає Бочкарьова Н.С., в основі феноменологічної педагогіки лежить індивідуально-орієнтоване, гуманістично направлене виховання і освіта. Феноменологічна педагогіка зосереджується на таких специфічних особливостях та якостях особистості дитини, як самосвідомість, креативність, здатність будувати плани, приймати рішення і відповідати за них. З цієї

причини сам феноменологічний підхід називається також гуманістичним. Представники цього напрямку, у тому числі й К.Роджерс, приділяють особливу увагу персональному навчанню. З одного боку, признається важливість взаємодії особи з середовищем, соціумом, а з іншого – особистості надається право бути незалежною від соціального оточення. Всесторонньо розвинена особистість формується в умовах дбайливого відношення до неї, її потреб, прагнень, відчуттів, до її багатобразного, часом, складного внутрішнього світу [2].

Феноменологічна модель освіти вимагає діалогічність спілкування учасників цього процесу, щирість почуттів. Для бажаючих опанувати цю модель, повинні засвоїти декілька загальних правил:

- виробити в собі навички активного (рефлексії) слухання, які вимагають самодисципліни й практики, це допомагає усунути комунікативні бар'єри, продемонструвати співпереживання, співчуття й бажання допомогти своїй дитині;

- навчати й давати можливість дитині адекватно виражати свої власні відчуття і бажання;

- засвоїти й застосовувати на практиці принцип "Обидва праві" в спілкуванні, а саме знаходити в собі сили бути рівним з дитиною, поважати її права, її відчуття, її потреби й бажання.

Дорослий має навчитися диференціювати власні проблеми від проблем дитини, навчати її самостійному прийняттю рішень, поступово перенести всю відповідальність за їхній пошук на саму дитину.

Аналіз феноменологічної моделі освіти яку подає у своєму дослідженні Бочкарьова Н.С. [2] дає змогу зробити такі узагальнення:

- фасилітуючі (від англ. «facilitate» – полегшувати, сприяти) особистісні установи педагога-тьютора («істинність», «довіра», «емпатичне розуміння») складають основу становлення осмисленої, продуктивної освіти (Я-концепція) та забезпечують розвиток і саморозвиток особистості дитини;

- мета, завдання, методи та форми освіти спрямовані на самоактуалізацію дитини;

- організація вільної, осмисленої навчальної діяльності розвиває допитливість дитини, яка їй приносить їй задоволення від процесу пізнання, впливає на дитину та дозволяє зрозуміти її поведінку;

- кожна дитина споконвічно прагне до самопізнання та самореалізації, вона володіє внутрішньою здатністю до самовдосконалення;

- взаєморозуміння між педагогом-тьютором та дитиною - це необхідна умова для розвитку особистості дитини, яка може досягатися лише в результаті конструктивного спілкування;

- діалогізація комунікативного процесу, учасниками якого є тьютор та дитина дозволяє зв'язувати різні концепції, знімає суперечність інших істин і точок зору. Педагог запитує, будує діалог, відкриває сенс з сучасних контекстів, створює умови для перетворення тексту на феномени свідомості дитини. Вихованець стає активним, свідомим учасником діалогу завдяки тому, що педагог виступає як творчий посередник між текстами культури й дитиною;

- дитина сприймає дійсність, яка її оточує, крізь призму власного ставлення та розуміння;

- самовдосконалення й тьютора й дитини відбувається на основі їхньої взаємодії. Зовнішня оцінка та самооцінка досить суттєві для дитини, її самопізнання та саморозвитку.

Педагоги-тьютор за цією моделлю мають створити умови для самопізнання й підтримки унікального розвитку кожної дитини у відповідності з успадкованою нею природою, надавати якнайбільше свободи вибору й умов для реалізації дитиною своїх природних потенціалів і самореалізації.

Таким чином, виникає протиріччя: між підтримкою унікального розвитку кожної дитини в закладі дошкільної освіти та реалізацією вихователем індивідуального підходу до кожної дитини. Обрана нами модель передбачає персональний характер навчання, що відповідає індивідуалізацію освіти. Тому

виникає необхідність розмежувати ці два поняття, так як індивідуалізацію освіти слід відрізнити від індивідуального підходу.

Індивідуальний підхід розуміється як засіб подолання невідповідності між рівнем освітньої діяльності, який задається програмами, і реальними можливостями дітей засвоїти їх. Моніторинг особливостей дітей здійснюється на кожному віковому етапі: при сприйнятті мети, мотивації освітньої діяльності, вирішенні завдань, визначенні способів дії тощо, однак зміст освіти тут заздалегідь визначено вимогами Базового компонента дошкільної освіти, які реалізує вихователь. Проте врахування індивідуальності, унікальності кожної дитини до уваги береться частково, що не реалізує в повній мірі закон України «Про дошкільну освіту»: забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб.

Куземко Л.В. у дослідженнях суспільного дошкільного виховання (О. Дорошенко, Н. Лубенець, С. Русова, Г. Усова та ін.) знаходить важливі для сучасної теорії й практики дошкільної освіти положення про необхідність проведення індивідуального виховання в закладах дошкільної освіти. Кожна дитина виконує певну розумову чи фізичну роботу індивідуально, витрачає індивідуальні зусилля. Ось чому забезпечити розвиток кожної дитини можливо лише шляхом індивідуального підходу до кожного вихованця у процесі роботи з групою дитячого садка. Лише такий підхід дає можливість дитині виявити свою індивідуальність [6, с. 104].

Діяльність тьютора в логіці індивідуального підходу в принципі можлива, вона тоді будується як засіб компенсації «перешкод» у навчанні, пов'язаних з індивідуальними особливостями дитини. На відміну від індивідуального підходу принцип індивідуалізації освіти передбачає, що за дитиною залишається право на вибудовування власного змісту освіти, власної освітньої програми. А реалізуючи принцип індивідуалізації, педагог-тьютор супроводжує процес побудови й реалізації індивідуальної освітньої програми дитини, утримує фокус своєї уваги на осмисленості пізнання, надає дітям можливості

випробування, конструювання та реконструювання освітніх форм, дозволяє «вийти на поверхню» освітнього процесу фактами самовизначення дітей в просторі культури.

У дослідженні Коробової І. В. подано аналіз досліджень і публікацій, що дає підстави автора стверджувати, що поняття індивідуалізації різні науковці трактують по-різному. Зокрема, виділено погляди І. М. Осмоловська підкреслює, що «індивідуалізація – це граничний випадок диференціації, коли навчальний процес будується з урахуванням не груп, а кожного окремо взятого учня» [5, с. 155].

Коробова І. В. розділяє також позицію І. М. Осмоловської, яка сутність індивідуалізації вбачає у розробці і реалізації індивідуалізованих освітніх траєкторій, а також створенні умов для найбільш повного розвитку особистості.

Отже, тьютор - це педагог, який працює за принципом індивідуалізації та супроводжує побудову дитиною (тьюторантом) своєї індивідуальної освітньої програми. Функція тьютора в закладі дошкільної освіти полягає в здійсненні педагогічної діяльності по супроводу процесів формування та реалізації індивідуальної траєкторії розвитку дитини дошкільного віку. Такий супровід дітей містять декілька етапів реалізації індивідуальної освітньої програми дитини:

1. Виявлення освітнього запиту й постановці освітніх цілей.
2. Організацію проектування освітньої діяльності, в тому числі аналіз і пошук освітніх ресурсів як педагогічних, так і сімейних.
3. Сприяння в реалізації проекту індивідуальної предметної діяльності в освітньому середовищі, де освітнє середовище не обмежене тільки сім'єю або групою закладу дошкільної освіти, але передбачає включення в себе всіх соціальних груп, можливо корисних для дитини в даний період розвитку.
4. Організацію рефлексії та проектування наступних етапів освітньої траєкторії дитини на основі наступності дошкільної та шкільної освіти.

Вирішуючи послідовно ряд цих завдань, тьютор знаходиться в певних умовах праці:

- робота тьютора вимагає активізації (ініціатив) його діяльності в нестандартних ситуаціях;
- робота з сім'єю має високу ступінь складності в силу необхідності не просто рекомендацій, але узгодження педагогічних позицій тьютора, вихователя і батьків;
- від тьютора потрібен високий рівень особистої відповідальності й самостійності;
- обов'язковий постійний прояв тісної взаємодії тьютора з усіма учасниками освітнього процесу;
- тьютор ставиться в умови ненормованого робочого дня (гнучкий графік), так як процес супроводу не обмежується тільки групою закладу дошкільної освіти, але розширюється в усі сфери життя дитини - сім'я, група однолітків у дворі, сім'ї близьких родичів;
- від особистості тьютора потрібен високий ступінь емпатії до дитини та її батьків в будь-яких ситуаціях;
- важливе дотримання етичних норм професійного спілкування.

Отже, якщо говорити про переваги, то тьютор, в нашому розумінні, повинен будувати такі ситуації життя дітей, де стало б можливо проявити освітні цілі й мотиви через їх реальні дії. Завдання тьютора - побудова освітнього простору як простору реалізації пізнавальних ініціатив та інтересів дітей. І це стосується будь-якої із груп дошкільної освіти, хоча зрозуміло, що засоби тьюторської діяльності повинні змінюватися відповідно до особливостей віку й соціальної ситуації розвитку тьюторанта. Тому тьюторський супровід - це педагогічна діяльність з індивідуалізації освіти, спрямована на:

- виявлення та розвиток освітніх мотивів і інтересів дітей;
- пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми;
- роботу з освітнім замовленням родини;
- формування пізнавальної та освітньої рефлексії дитини.

Таким чином, тьюторський супровід, як модель передбачає персональний характер освітньої діяльності з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей, дбайливе й шанобливе ставлення до їхніх інтересів і потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баева А. П. Тьюторство в дошкольном образовании: важный элемент педагогической деятельности или дань моде?[электронный ресурс]/ Баева А. П. – Режим доступа: <http://docplayer.ru/29017002-Baeva-anastasiya-petrovna-mbou-maloshuyskaya-sosh-vospitatel-dou-maloshuyskiy-detskiy-sad-tyutorstvo-v-doshkolnom-obrazovanii-vazhnyy-element.html>.
2. Бочкарьова Н.С. Філософія освіти Карла Роджерса [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipp.lp.edu.ua/WebRC/issues/Bochkaryova_Rogers.htm.
3. Волошина Е.А. Практикование тьюторской позиции в школе как возможность гуманитаризации педагогической деятельности/ Е.А. Волошина// Тьюторство: концепции, технологии, опыт: Юбилейный сборник 1996-2005. - Томск: Изд-во М-Принт, 2005. - 296 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
5. Коробова І.В. Реалізація індивідуального підходу до формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики/ Коробова І.В. // Наукові записки. – Випуск 4. – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 1. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2013 – – С. 155-159.
6. Куземко Л.В. Професійна підготовка педагога дошкільної освіти до індивідуальної роботи з дітьми [електронний ресурс]// Освітологічний дискурс, 2010, № 1. – С. 103-113. – Режим доступу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/viewFile/12/30>.
7. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посібник. – 2-е вид., доповн. та переробл. / Лілія Асхатівна Мартинець. – Донецьк, 2015. – 102 с.
8. Методичні рекомендації з питань дистанційної освіти [Електронний ресурс]// Система дистанційного навчання ТНЕУ. - Режим доступу до журн.: http://sdn.tneu.edu.ua/index.php?go=a_met_recom&printing=1
9. Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
10. Онлайнновые языковые словари [Електронний ресурс] - Режим доступа: <http://www.wordreference.com/enru/tutor>.

11. Основы тьюторского сопровождения в общем образовании: лекции 1–4. – М. : Педагогический университет «Первое сентября», 2010. – 56 с.
12. Пахомова Т.М. Роль тьюторства в системі педагогічної освіти? [електронний ресурс]/ Пахомова Т.М. – Режим доступу: <http://intkonf.org/pahomova-tm-rol-tyutorstva-v-sistemi-pedagogichnoyi-osviti>.
13. Супровід [електронний ресурс]. - Словник української мови: в 11 томах. - Том 9. - 1978. - С. 849. - Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/suprovid>.
14. Тьютор [електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://porofessii.in.ua/tyutor>.
15. Цюпак І.М. Сутність дефініції «тьютор» у сучасному просторі дошкільної освіти/ Цюпак І.М.// Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (19-20 квітня 2018 р., Херсон). – Херсон, ТОВ «Борисфен-про», 2018 – С. 51-52.
16. Цюпак І.М. Тьюторство як ефективна умова забезпечення якості освіти /Цюпак І.М. – Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, Україна, 23-25 травня 2018 року: матеріали конференції. – Київ, 2018. – С. 342-344.
17. Энциклопедия профессионального образования: 3-х т. // Под ред. С.Я. Батышева. – М.: АПО, 1999. – 440 с., – Т .2. – М., 1999. – С. 75.